

Görüşler

Adana Halkevi tarafından
çıkarılır aylık kültür dergisi

İÇİNDEKİLER:

Hars Komitesi	Yunus Kâzım Köni
Eyvah, ne yer, ne yar kaldı	Asya
Etili Şairler	Taha Toros
Yırtıcı Hayvan Avcılığı .	Yalman Yalgın . .
(Saim) e şiir .	Celâl Sahir Muter
"Gobineau,, ırk nazariyesi	Naci Ecer
"Derdiçok,, tan . . şiir .	Asya
Sarıların Türküsü	Necati Ersoy
Adanada çıkmış kitaplar.	Asya
Gül "Rus edebiyatından,,	Âliye Aşarlı
Şair T. Nevzadın mezarı
Tokadi zade Şekip	Ali Hâdi Okan
Gençliğim şiir .	Sabiha Kadri
Halkevinde bir ay

MAYIS 1937

2

ADANA : SEYHAN BASIMEVİ

G Ö R Ü Ş L E R

Adana Halkevi tarafından ayda bir çıkarılır

Yıl : 1

1 Mayıs 937

Sayı : 2

Hars Komitesi

Parti Genel Sekreteri ve Dahiliye vekili bayram tatilini cenupta geçirdi ve bu dinlenme günlerinde Çukurovanın içtîmai meselelerinden birini, haiz olduğu yüksek selâhiyetle esâsından halletmiş oldu. Cumhuriyet hükûmetinin ve onun değerli bir uzvunun bir meseleyi görüş, kavrayış, hal ve izah ediş tarzını en yakından hepimiz gördük. Verilen karardaki basireti, bu meselelerin mahiyetine en uygun düşen organizasyonu izahla oyalanmıyacağım. Çünkü herkesin bütün samimiyetile isabetine inandığı bir meseleyi izaha kalkmak lüzumsuzdur.

Ben burada, bu sütunların müsaadesi nisbetinde, Hars komitesinin yapacağı işlerden yalnız kültüre taalluk edenleri hakkında düşündüklerimin bir kaçını söylemek istiyorum.

Unutulmağa başlamış olan iki tabiri son bir defa bu sütunlarda kullanarak diyorum ki Arabuşağı veya Fellah denen bu sayısı mahdut kandaşlarımızla aramızda mevcut olan yegâne ciddî ayrılık noktası, onların bozuk düzen bir arapçayı ana dil olarak kullana gelmekte olmalarından ibarettir. Nasıl olup ta bu bozuk düzen dili, ana dilleri olan Türkçeyi unutarak öğrendikleri sosyolojik ve tarihî bir tetkikle meydana çıkar. İşin sosyal tarafından sarfınazar, yalnız Maarif teşkilâtı bakımından meselenin hal edilmesi için belli başlı prensipler nelerdir? Burada onların başlıcalarını sadece işaretle iktifa edebileceğim. Kültür teşkilâtının yapmakla mükellef olduğu iş, evvelâ mümkün olan en kısa zamanda arabuşağı, fellah tabirlerini istimalden sakıt etmek, bu tabirleri, bir çokları gibi, unutturmaktır. Bunun için telkin, öğretmenin en müessir silâhıdır. Bu telkin bilhassa Oğuz Türkleri çocukları üzerinde işlemek mecburiyetindedir. Esasen hiç bir arabuşağı çocuğunun bir araplık iddiası yoktur ki.. O daima Türkölüğe intisap etmek ister. Ona arabuşağı, fellah demek menedil-

melidir. Okullarımızda esasen bu iş yapılmakta ve okula devam eden nesil yaşatılan kesif milliyet havası içinde yetişmektedir. Öğretmenlerin yapacağı mütemadi ve sistematik telkinden gaye, çocukları mücahedenin ileri saflarında kullanmak içindir. Evlerinde arapça konuşan ailelere Türkçe öğrenmek ve Türkçe konuşmak ihtiyacını en kat'î şekilde ancak buna inandırılmış olan çocuk aşılacaktır. Bu aşının tutmasını her gün kontrol edecek olan, yine bu çocuktur. İşte bunun için okullarda bir seferberlik yapılacaktır.

Eğer arabaşağı dediğimiz kardeşlerimizin kadınlarının tamamı Türkçe bilmiş olsalardı mücadele yalnız propaganda ile başarılabilecek bir mahiyet arzederdi. Fakat şehirde fakir ve cahil halk tabakasının bir kısmının, köy kadınlarının hemen ekseriyetle Türkçe bilmemesi, üzerinde durulacak birer mühim vakıadır.

Bunun için şehirde bu sınıf halka mahsus lisan dershaneleri açmak faydalıdır. Halkevi üyelerinden hatta az okumuş kimseler bile bu maksada göre yetiştirildikten sonra Fabrikalarda çalışan amele ve parti mahalle ocaklarında toplanacak kadınlara her gün bir saat Türkçe mükâleme dersi ve okuma yazma gösterir. Köylere gelince : Bu köylerin çoğu mütecanisdir. Türkçeyi ancak erkeklerin bir kısmı bilir. Öyle köyler var ki orada yirmi senedenberi okul bulunduğu halde bile halk hâlâ arapça konuşmaktadır. Çünkü okula ekseriyetle erkek çocukları devam etmiştir.

Halbuki bu erkek çocukları okul olmazsa bile esasen askerlik, ticaret gibi münasebetlerle nasıl olsa hayatta Türkçeyi öğreneceklerdi. Türkçeyi bir ana dil yapmak için kızları okula devam ettirmek icab ediyor. Rumcaı, Ermeniceyi, asırlarca unuttuğu olan Anadolu Rumlarının ve Ermenilerinin unuttuklarını bir iki nesil içinde bâsu badelmeye mazhar etmeleri için, o zamanın misyonerleri, onların kızlarını okutmakla işe başlamışlardı. Biz de bu tecrübeden istifade edeceğiz. Okulu bulunan ve yeniden okul açılacak olan bu gibi köylerde bir kadın öğretmenin, bütün kızları okula devam ettirmek, ailelere nüfuz etmek ve kadınlara mahsus Türkçe kurslarını idare etmek bakımından erkek arkadaşına faikiyetini göz önünde bulundurarak buralara mutlaka değerli inanlı Bayan öğretmenler yollamak icab eder. Bir asker disiplini ile çalışarak, fedakârlığı zevk edinmiş bulunan öğretmen arkadaşlarımızın bir Halkevli sıfatile yurduna bundan büyük ve şerefli bir hizmet ifa etmesi tasavvur olunamaz.

Yunus Kâzım Könlü

Eyvah ne yer, ne yar kaldı!.,,

Tanzimat edebiyatının bugüne yetişmiş son adamı öldü . .

Hatıralarını neşretmeden ve galiba yazmadan gitti . O devre ait bildiği, gördüğü şeylerin çoğunu birlikte götürdü.

Hâmidin hatıratında Paris ayrı bir cild , Londra ayrı bir cild, Bombay ayrı bir cild olacak yerlerdi .

Fakat o, büyük hatıralarından bazılarını bir iki eserine mevzu yapmakla iktifa etti.

19. cu asırdan 20. ci asra ve milli devre yadigar kalmış bir aziz ihtiyardı.

Dağınık kâğıtları arasında hatıratının aranmasını ve bulunmasını dilerim.

Türkçenin en güzel konuşulduğu yerde Türkçeyi, Farsçanın en güzel konuşulduğu yerde Farsçayı, Fransanın, İngilterenin medeniyet ve irfan merkezlerinde Fransızca ve İngilizceyi öğrendiğini kitaplar yazar.

Paristen Paris eğlence âlemlerine ait mevzular ve Korney ilhamları, Bombaydan Hind tabiat manzaraları , Londradan Şekspir ilhamları getirdi. Tesadüfle birlikte diplomat Hâmid şair Hâmide ihtiyar dünyanın başlıca noktalarını gezdirmek vazifesini üzerine almış ve bu işi yapmıştı.. Bunun neticeleri eser halinde elimizdedir.

Hâmid şairliğin dışında eseri ve iddiası olmyar, kendisini edebiyata ve bilhassa şairliğe vakfetmiş , şairlikte teksif etmiş bir zekâ idi.

Hayatta da şiirin mantığını başka mantıklardan üstün tutarak yaşadı, bu yüzden bedbaht günler de geçirdi.

Arkadaşlarının ihtiyatla , itidalle mevzuda ve çeşitler getirmekte yapabildiği bir yeni edebiyat hareketini o çok

ileriye götürdü. Eski sanat mefhumları gibi eski sanat şekillerini de « hercû merç » etti.

En sürekli lirik şiir, onundur.

Türk edebiyatına pastoral şiiri tanıtan , ekzotik şiiri getiren odur.

İngiliz edebiyatı tesiri bizde onunla başlar. Fransız edebiyatı tesiri onunla kuvvetlenir.

Müstezadı aşan, serbest nazma doğru giden ilk denemeler ondadır.

Zihniyeti devrinin zihniyetiydi. Fakat Türk tarihi mevzularını da kullandı. Bunları milli saymamağa sebep yoktur.

Annesinin ölümü münasebetiyle yazdığı kitabın ilâvesinde “ Annen öldüyse , analar anası sağ olsun ,, demek istemişti.

Dili devrinin diliydi. Fakat bir piyesinde şahsiyetleri milletin ata sözlerle konuştuğu meşhurdur.

Bunları milli saymamağa sebep yoktur.

Şarklı ve Garplı büyük ruhların revüsünü o vücuda getirdi.

Eserlerinin bütün kahramanlarına kendi dilini ve dehasını vererek onları kendi şahsiyetinin nushaları haline koydu. Davlaciro, Eşber, Nazife, yaşayan Hâmidlerdir.

Divaneliklerimde en şakrak, Makberde , Ölûde en muztarip şiirini yazdı. En hiddetli şiiri ise Nâkâfidir.

Haykıran şiirlerini okumağa ses yetişmez.

O Fatma için bir Makber yazdı, onun için kim bir makber yazacak.

Hâmid büyük bir şairdi. Ancak eski çerçiveler kırıldıktan sonra yeni dil ve sanat kaideleri istikrar bulmadan , sanat kontrolü ve tenkit doğmadan yetiştiği için bedbaht bir adamdır.

*
**

Sevgi tarihimizde randevu kelimesini ilk kullanan odur ..

Asya

Nakâfi (*)

*Nasıl şerheyleyim ben derdimi, icad nakâfi
Dua nakıs, tazarru bi eser, feryad nakâfi
Melekler, hurlar ger kılsalar imdad nakâfi
Gamım levhi semaya eylesem inşad nakâfi*

*Güler mi mateme dünyada hiçbir sahibi insaf
Felâket görmemişsin derdimi eylersin istihfaf
Felâket olsa lâyiktır bu halka sendeki evsaf
Kifayet gösterip ey eyliyen irad nakâfi*

*Aceb hunu dili mecruhumu sen mey mi zannettin
Sadayi Makberi bir narei hey hey mi zannettin
Veyahud kendini âlemde sen bir şey mi zannettin
Bugün ben yazdım, elbette yazar ahfad nakâfi*

*Evet, tarzı kadimi şiri bozduk, hercümercettik
Nedir şiri hakikî, safhai irfana dercettik
Bu yolda nakdi vakti cem'i kuvvet birle harcettik
Bize gelmişti zira mesleki ecdad nakâfi*

*Ne dersen de, eminim ben bu yolda sermediyetten
Ölür, lâkin cihanda kimse mahvolmaz hamiyetten
Gelen imdad kâfidir bana irfanı milletten
Ne rütbe olsa da tab'ımda istidad nakâfi*

Abdulhak Hâmid

[*] Muallim Naci Makber mukaddemesindeki nakâfi kelimesini yanlış bularak, Makberle, Hâmidle alay etmişti. Bu şiir Hâmidin Naciye cevabı olduğu kadar teceddüd tezidirde.

ÇUKUROVADA :

Etili Şairler..

Yazan : TAHA TOROS

— 1 —

Hakikatlar yılların yalancı örtüsünü yırtan bir hız , ve Türklük kitap sahifelerine sığmayacak kadar taşkın bir varlık oldukça, biz eski devirleri öğrenmekte ve onlar da bize iç yüzlerini göstermekte güçlük çekmiyeceklerdir..

Bu besbellidir ! Şarktan batı ellerine uğurlanan güneşin ardından, onu kovalar gibi Asyanın göbeğinden akıncılar fışkırmıştır ..

Bu fışkıran bir su değil, bir sel değil ve bir rüzgâr değildir !.

Su olsa kızgın kumlar onu bağrına bastırarak susturur , sel olsa yeşillikler bir görüşte somurur , yel olsa dağlar durdururdu ..

Bu bir medeniyet zaferini, yaylarından fırlayan oklar gibi etrafa saçarak, karanlık dik dağları ve hatta tarihin ilk sahifelerini açarak ilerliyen bir ulusun gücüydü !.

Dağ boyun eğdi.. Rüzgâr tepeleri okşayak geçti.. Deniz dizlerine çöktü ve bu akın ünlü bir bitimle kendini soğuttu..

Bu kaç yıl sürdü ... Ülkeler kaç yıl bu medeniyet nurile çalkandı ve parladı ; kaç gözü kör milletin kirpiklerindeki kilit parçalandı ?. İşte burasını ihtiyar tarih ve ihtiyarlık tesirilede bunaklaşan tarih iyi hatırlıyamıyor !.

Bu ihtiyarın kanına ilâç veriyoruz , cana gelsin dile gelsin diyel işte artık o dile geliyor ve bizde ünlü bir Atanın geçmişini (Atatürk) devrinde dinliyoruz !

* * *

Anadolu.. kaç ulusu bağrında yaşatan ve kaç tacı topraklarına gömen bir ülke ... O kadar eski bir toprakki üzerine dökülen kandan yeniden yapılmış gibi özlü .. Öyle ihtiyar ki «İskender»i, «Dara»yı, «Krezüs»ü dün yaşamış gibi hatırlıyan bir vatan ..

Bu vatani ilk akınlarile kuran Türk ulusu ne mutluk son zaferi ilede donattı !.

Ğ Ö R Ü Ş L E R

Yıllarca evvel gelen Türk oymakları ovasına ve dağlarına renk ve yaşayışına ahenk verdi .. Bunu en sonunda Osman oğullarıda sezerek eski Türk uluslarını birleştirmeye ve bir devlet kurmağa çalıştı isede muvaffak olamadı !

Ne yazık ki Taç kavgasile Anadolu , Türkün Türke saldırdığını bin kerre gördü ..

«Haymana» bunu haykırıyor. «Karaman» bundan dert yamıyor. Teke ve Zülfikar oğulları bunun ahile yas tutuyor..

Ne «Yavuz» un — sanki başka bir milletten, sanki yabancı bir kandanmış gibi — görüş ve bilişleri ayrı diye (40000) şeyii öldürmesi, ne sultan Mahmudun mezhep ve meslek ayrılığına karşı amansız düşmanlığı , ne Halkçılıkla isyan bayrağını çeken «Bedreddin Simavi»nin fikirleri üzerine satır indirilmesi ve nede «Babailer» kıyamı Osman oğulları ve Selçuk tarihine bir şeref ekledi.. belki bir leke sürdü !..

Bilmem şu oymağın böyle düşünmesinden , bilmem tu köy halkının kuru bir mezhep gütmesinden dökülen aynı millet kanı, muhakkak ki yalnız din bakımından, mezhep ve itikat ayrılığının ileri getirdiği müthiş ve çok acı bir millet faciasıdır.

* * *

Bu başlangıcı genişletmek kabildir .. Fakat neye yararki ölene rahmet, öldürene nefret okumanın sırası çoktan geçti !.

Biz yalnız Anadoluya müteaddid Türk boylarından , müteaddit zamanlarda muhtelif sebepler altında gelen ve daha ileri giderek orta asyadaki şamaniliği , vesair batını mezheplerini deniştirerek tevarüs eden bazı Türk oymaklarının köklerine ve düşünüşlerine dair küçük bir etüd yapacağız ..

Daha doğrusu bu etüdümüz Toroslarda ve Çukurovadaki muhtelif Alevi zümrelere ait olacaktır. Bu etüdümüzün «Kızılbaşlar» ve «Bektaşiler»e ait olanı hakkında vaktile haylıca araştırmalar yapılmış ve yazılar yazılmıştır.

[Toroslarda tahtacı oymakları] adında epeyce evvel hatırladığımız tetkik iki yıl evvel «Yeni Mersin» gazetesinde tefrika edildi. İkinci bir tetkik mevzuu olarak beş yıl evvel seçerek tetkik ve tettebbüüne başladığımız (Çukurovada Nuseyriler ve Alevi Türkler) hakkındaki küçük bir broşürün yakında ikmal edilip neşriyat sahasına atılacağını ummaktayım.

Ba husus son günlerde Adana ve havalisindeki alevi Türkler hakkında gerek hükûmetin ve gerekse halkın kültürel faaliyeti inkilâp Türkiyesinde başarılmadan sönen hareketlerin artık mevcut olmadığını herkese hatırlatacak kadar alevli ve kuvvelidir ...

* * *

Bu yazılarımda Çukurovadaki alevî Türklerin menşeleri, mezhepleri, an'ane ve âdetleri hakkında tarihçeye girmiyeyeceğim. Bu fırsatı başka bir zamana terkederek şimdilik onlardan yetişen kıymetli şairleri zikredeceğim .

Istanbul kütüphanelerinde yazma ve basma eserlere müracaatla ve Adana havalisinde bizzat meşgul olarak uzun zamanda meydana getirebildiğim [Adana ve havalisi Âlim ve Şairleri] üç cild tuttuğu için henüz neşredilemedi . Bu büyük kitabın içerisinde alevî Türklerden de dört beş şair mevcuttur ki bir kaçını şimdiden zikretmek her halde Halkevinin şu günlerde mihverini teşkil eden faaliyetine ve hars duygusuna uygun olacaktır .

* * *

Adana ve havalisi o kadar çok şair ve âlim yetiştirmiştir ki bunlardan edebiyat tarihleriyle tezkerei şuaralara geçebilenler nisbet edilemeyecek derecede azdır.

Bundan (10) asır evvel Misis, Kozan ve Adana havalisinde kurulup pek az yaşadktan sonra Bizanslı Rumlar tarafından söndürülen «Hamdan Hükûmeti» az da olsa kıymetli şair yetiştirmiştir. Fakat bunların hepside zamanın resmî ve ilim dili olan arapça yazmışlardır ..

Hatta «Hamdaniler»in hükûmdarları da ilim ve edebiyatla uğraşmışlardır. Meşhu rarap şairi (Mütenebbi) nin yegâne hayran olduğu şair Hamdanilerin hükûmdarı meşhur (Feras) idi.

Arapça mühim bir ansiklopedi olan « Dairetül Maarif» (... Arapça şiirin, bir hükûmdar olan « İmirülkeys » ile başlayıp, yine bir hükûmdar olan Ebu Ferasla nihayet bulunduğunu yazmaktadır.) (1)

Bizanslılar tarafından hicri 348 yılında esir edilip 357 yı-

— Gerisi 31 nci sayfada —

[1] Dairetülmaarif (Arapça) cild : 2, Sahife : 300

Yırtıcı Hayvan avcılığı

Yalman Yalgın

Bundan evvel uçucu kuşlar hakkındaki av ve av aletlerini görmüştük.. Şimdi yırtıcı av hayvanlarından bir ikisini mütalea edelim ...

Pars Avı :

Rengi Kaplana benzeyen fakat biraz kaplandan ufak olan bu yırtıcı hayvana oymaklar (Biberi) adını verirler.

Biberiler dazların (1) etrafındaki ve yakınlarındaki ormanlarda sarp kayalar arasında barınırlar, icabında ovaya hatta kazalara bile indikleri görülür . 1921 yılında vahşi bir parsın Osmaniyeye inmiş ve Hacı bekirli mahallesinde açıkta bir ağaç altında uyumakta olan küçük bir çocuğu beşiğinden almış olduğu rivayet olunur.

Pars ile mücadele edecek ve parsı avlıyacak avcılar daima gurup halinde gezmiye mecburdurlar. Kaplandan daha sert ve daha zalim olan bu hayvan bilhassa yaralandığı zaman avcılarını fena halde korkutur, beş on metreden avcılarının üzerine sıçrar. Onun için avcılar biberi avında alalar (hud'alar) tertip etmeğe, çok müteyakkız bulunmağa mecburdurlar.

Parsın derisi aşiret arasında makbuldür . Evvelâ kurt kadar uğurlu sayılır sonra da bu deri ayrıca işe yarar . Bu iş en çok cins kısırak besleyenler tarafından ehemmiyetle takip edilir.

Soy kısırağı olan obaların her birinde bir kaplan ve ya Biberi derisi bulunması âdettir. Bu deri dalap olmuş kısırakların sırtına bağlanır ve aygır bulununcaya kadar hergelede soysuz atların kısırağa aşmamalarına yardım eder .

Halk ; sırtında pars derisi bulunan kısırakları atlar ve hergeleler görünce korkarak kaçtıklarını hatta kan işediklerini söyler. Ahırları olmadığı için ovada başı boş gezmeğe mecbur kalan kısıraklara bu deriyi sarmak gayesile çadırlarında muhafaza ederler ve lüzumunda kısıraklara belleme yerine bağlarlar.

Ayı avı :

Ayı avında gurup avcılığı yine esash bir nokta olmakla be-

(1) Ormansız, çıplak ve kışın daima karlı olan tepeler.

G Ö R Ü Ş L E R

raber bir çok avcılar ayıdan korkmazlar. Hatta bazı avcılar yaralı ayıyı takip ederek inlerine bile girerler ve ellerindeki kama ile adeta alt alta üstüste gelerek ayı ile güreşirler.

Pars, Ayı, Sırtlan, Tilki, Sansar ve Çakal avcılığı hakkında malûmatına müracaat ettiğim ihtiyar eski avcılardan ve Ulaş oymağı ahalisinden göçebe Veli Kâhya bana şu garip ayı avını anlattı.

*Ulaşlı oymağından
Veli Kâhya çadırı-
nın bir köşesinde
Avcılık hakkında
izahat verirken*

— « Ben elime büyük bir topak örgü kıl alırım.. (Bükül-
müş ve sarılarak küçük bir futbol topu cesametine gelmiş keçi
kılı yumağı) ayının inine girerken sol elimde bıçağı, sağ elimde
yumağı tutarım . Ayı ile döğüşmeye başlarım . Ayı ağzını açar
homurdandı mı yumağı kocaoğlanın şakağına deperim. Ayı kıldık-
lanmaya koyulur ama dişleri arasından topağı atamaz. Sol elim-

deki bıçağı sağ elime alınca ha bire ha ! ayının böğrüne sokar çıkarırım ayı yere yuvarlanır . Öldükten sonra onu yüzerik , derisini alırım..)

Sırtlan avı :

Halk sırtlanın gece gezdiğini ve gündüzlerini derin mağaraların en karanlık köşelerinde geçirdiğini söyler. Bunun için sırtlanı daima geceleri , mezarlıklar kenarında ararlar . Çünkü sırtlanın gömülen ölüleri yemekle geçindiği itikadı vardır . Aşiret arasında sırtlanın adına (Yallı kurt) denir . Veli Kâhya sırtlan hakkında şöyle bir tekerleme okur :

**Geber de hortlan
Nasibin sırtlan.**

Tilki, Sansar, Çakal avcılıkları şehirdekilerden farklı olmadığı için onlar hakkında uzun boylu izahata lüzum görmiyorum.

Alalar , Faklar :

Başta ayı olduğu halde bu vahşi hayvanların avlanılmasında kullanılan alaların en güzeli musikiye ilişik olan aletlerdir. Bunlardan biri davul zurna diğeri de kaplan adındaki tuhaf bir çalgıdır .

Adeta bir köy halkı yahutta bir oba cemaati birleşerek vahşi hayvanı çok olduğunu umdukları ormanın hayvan yolaklarını aralarında taksim ederler . Sonra davul ve zurna yahutta kaplancıları ormanın içine bırakırlar . Davul zurna sesleri, yahut ta hususî seda çıkaran ve (kaplan) adını alan kabaktan yapılmış bu aleti öttürmeğe başlarlar. Ormanın içindeki ayılar, tilkiler, kurtlar ve hatta tavşanlar bu gürültüden korkarak kendilerini ormandan dışarı atmak için kaçarlar. Bu avın pusuya düşerler ve bir kısmı bu suretle avlanmış olur. Bu avın adına (çevirme, sürek) adı verilir.

Kaplan adındaki korkunç ses çıkaran alet su kabağının iki tarafının daire halinde oyulup bir tarafına deri gerilmesi ve bu derinin merkezinden bal mumu ile sertleşmiş bir ipin geçmesinden meydana gelir . Bu balmumlu ip avucun içinde çekilince meydana gelen gıcırta gerilmiş deriye bir ses ve bu ses kabağın boşluğunda büyüyerek korkunç bir hâl alır. Bazı köylerde geceleri tarlasına gelen domuzları korkutmak isteyen köylüler bu aleti tarlayı beklerken de kullanırlar.

Ayı, kurt, tilki, sansar, çakal içie demirden faklar yapılır. Bunların yapılış tarzı aynıdır. Yalnız hayvanın cüssesine göre küçülür yahut büyük olarak yaptırılır.

(Saim) e (*)

*Ey, damarında Türkün öz kanını taşıyan,
Ey, bugün toprak iken kalbimizde yaşayan,*

*Ulusumun en yiğit ve en kahraman oğlu !
Sana karşı içimiz bilsen nelerle dolu!....*

*Daha yeni girmişken gençliğinin çağına,
Karıştırdın kanını Adana toprağına....*

*En yüksek feragatler karşında bodurlaştır,
İki heceli adın engin bir mana taşır!..*

*Senin bu hareketin ulusal bir örnektir,
Yarınki nesil bundan çok şey öğrenecektir....*

*Korkutamazdı seni ne süngü, ne de kurşun;
Ürkütürdü düşmanı senin arslan duruşun!..*

*Senin o vakur sesin, yiğitliğin sesiydi;
Senin o yüksek alnın, mertliğin cephesiydi!..*

*Saim, sen faziletin canlı bir keykeliydin ;
Türkün intikamının demirden bir eliydin!..*

*Ünlü adın önünde saygıyla eğiliriz ;
Sana karşı saygıyı bir yurt borcu biliriz.*

Celâl Sahir Muter

[*] Ulusal savaşıta Mamure cephesinde kucağına bomba düşerek şehit olmuş Kozanlı bir yığittir. Saimbeyli kazası onun adını taşır. Mezarı Kozandadır.

“ GOBINEAU „ nun Irk nazariyesi

- II -

Nacl Ecer

ayırdığı da görüldü. Böylece bu neve ayrı bir yer verdikten sonra onu başlı başına inceledim, bu yollarda çok katiyetsiz, kaynaklarında pek az emniyetli ve metodlarında çok kusurlu olan Fizyoloji bana birbirinden pekâlâ farklı olan üç büyük tip ayırmağa müsaade etti. Siyah, Sarı, Beyaz.

Siyah ırk ve bunun tenevvüü bu üç tipin en hakiridir, üç derecenin en aşağısında bulunur. Kursak şeklini damgalayan hayvanî vasıf ana karnına düştükten itibaren onun mukadderatını tayin eder. Bu tip en dar bir fikriyet çemberinden hiç bir zaman çıkamayacaktır. Bununla beraber kafasının orta kısmında taşıdığı bazı kaba ve kuvvetli enerji alâmetleriyle dar ve kaçık alınlı bu siyah adam basit ve koyu bir vahşi değildir. Bu düşünücü fakülteler gayet zayıf ve hiçten olsalar da onun arzusunda ve bînetice iradesinde çok defa korkunç bir şiddet vardır. Diğer iki ırka

“ Derdiçok „ tan

*Yoksa bana sen mi verdin
Canı sevdiğim sevdiğim
Ölürsem verebilir mi
Kanı sevdiğim sevdiğim
Gördüm kınalanmış destin
Beni öldürmek mi kasdın
Ölünceye beni dostun
Tanı sevdiğim sevdiğim
Nettin zalim bana nettin
Vakti var diyara gittin
Diline ezber mi ettin
Bunu sevdiğim sevdiğim
Beni elinle çiğnediyon
Ciğerimi kanadıyor
Çocuk m' ettin oynadıyon
Beni sevdiğim sevdiğim
Giderim durmam giderim
Vefasız yarın niderim
Hakka havale ederim
Seni sevdiğim sevdiğim
Didem yaşın sel ediyon
Altın adım pul ediyon
Derdiçoğa yıl ediyon
Günü sevdiğim sevdiğim*

Asya

nisbetle onun bir çok hasseleri görülmemiş bir şiddetle inkişaf etmişler. Hele zaika ve şammesi. Fakat asıl aşağılığının alâmeti onun ihsaslarındaki açgözlülükte görülür. Onun için her nevi gıda iyidir, hiç birisi onu tiksindirmez. Yemediği şey yoktur. Onun bütün dileği hep yemek, hırsla ve tıka basa yemektir. Midesini ifsad eden tiksindirici kokmuş bir et yoktur. Bu siyah adam kokular için de böyledir. Hassasiyeti yalnız en kaba kokulara değil en müstekrehlerine de intibak eder. Bu belli başlı karakter hatlarına hiç bir şeyin tesbit edemediği ve onun için fazileti de rezaleti de ortadan kaldıran bir mizaç kararsızlığı, bir hissiyat değişikliği katılır. Hiç kir zaman bir karar üzere olmayan hassasiyetine girip hırsını kabartarak takibine koyulduğu bir şey bir hırsını çabukca yatıştırıp ötekini unutturan bir teminatıdır. En son o kendi hayatına da ötekilerinkine de az ehemmiyet verir. Sırf öldürmüş olmak için bir başkasını öldürür. Harekete getirilmesi çok kolay olan bu insan makinası izdirab karşısında ya seve seve ölüme sığınan bir adiliğin yahutta hissiz ve kayıtsız bir seyirci kalmanın modelidir.

Sarı ırk bu ırkın aksini gösterir. Kafa siyahta olduğu gibi arkaya değil öne yönelmiştir. Alın geniş, kemikli ve çok defa çıkıntılıdır. Yukarıya doğru uzamış ve müsellese bir çehre üzerine eğilmiştir. Burun ve çene siyah ırkta görüldüğü gibi sert ve kaba çıkıntılar göstermez. Şişmanlığa temayül bu ırk için büsbütün hususî bir vasıf olmamakla beraber şişmanlık bunlarda diğer tenevvulardan daha çok görülür. Fiziki kuvveti az olup gevşekliğe istidad vardır. Ruhi sahada siyahların melûf oldukları ifrat yoktur. Arzuları zayıf olup iradesi şiddetli olmaksızın ziyade sürekli. Maddî hazlarda zevki sürekli fakat sakin. Açlığını gidermeğe yarayan yemeklerde siyahlardan daha çok bir seçme yapar ve pek az olarak açgözlüdür. Her şeyde orta halliliğe bir temayül vardır. Ne pek yüksek ne de pek derin olmayan şeylere karşı anlayışı eyidir. Faydalı şeyleri sever, kaideyi sayar, sarılar kelimenin dar manasile pratik adamlardır. Hülyacı değiller, nazariye bulmağa yanaşmaz ve az icadederler, fakat icad edilmiş şeyleri takdir ve tatbika muktedirler. Arzuları sakin ve rahatça yaşamaktan ibarettir. Görülüyorki bunlar siyahlardan üstündürler. Bunlar bütün medenileşti-

(Gerisi 28 nci sayfada)

(Sarıların Türküsü)

Onu bilirim ve çok yakından tanırım..

Gözlerini sarıların saçında takılı gönlümde

Hep sarılar dolu koşarken gördüm ve onunla

Eğlendim fakat o kızmadı. Sarılar benim, ben

Sarıların aşığıyım dedi.. Güldüm.. Kendi de

Güldü...

Renklerin definesini bulunca kardeş payı

Yapmak lâzım geldi. Fakat o ; Benim,

Payım sarılardır, dedi..

Sarıları ona verdim, bütün renkleri

Ben aldım ve ayrıldık ...

Onu buhçelerin sarı çiçeklerini dererken

Gördüm ve sarılardan usanmadın mı?

Dedim. Gülümsedi ve sarılar benim, ben

Sarıların âşığıyım diğer renklerin hepsi senin

Olsun. dedi...

Onu sarı kanadlar takmış, sarıların

ardından koşarken bir daha gördüm ve kendime de

İstedim.. Omuzlarını silkti ve sarılardan

Yalnız benim payım var dedi.. Gecelerin ve

gündüzlerin sarıların hepsi senin olsun.

Fakat siyahlara dokunma dedim.. Kanadlarını açtı

ve uçtu ..

Necati Ersoy

Adanada çıkmış kitaplar, mecmualar, gazeteler.

Görüşlerin her sayısında Adana kitap, mecmua ve gazetelerine ait bir küçük etüd bulacaksınız.

Bu yazıların bir etüd haline getirilemediği zaman bir takdimden ibaret kalmakla da faydasız olmayacağını sanıyoruz. Zaten maksadımız tenkidden ziyade geniş bir Adana bibliyografyası yapmaktır. Gündeceğimiz sıra kitapların vesailerinin elimize geçiş sırası olacaktır. Daha mantıklı bir tarih sırası bu seri bir kitap olabildiği zaman düşünülecek şeydir.

Ölçüyü geniş tutmak, başlığa «Çukurovada, hatta, cenupta çıkmış kitaplar mecmualar, gazeteler» demek eyi olurdu, Ancak Adananın yayın ve basın tarihine göz gezdirince bu tarihi ilk tahminlerimizden çok zengin bulduk. Ve bu işi Adana çerçevesi içinde düşünmek bile bize yeteri kadar geniş göründü. buna rağmen çerçevemizin dışında kalan neşriyat bu seride yer almayacaksa başka sahifelerde de yer almayacak demek değildir.

Bu sahife dışardan gelecek bu mevzua girer yazılara açıktır. Başka sahifelerimiz başka yazılara açık olduğu gibi. İşe bugüne ait bir kitapla başlıyoruz.

İKİ KİTAP

Ali Hâdi Okan	Türk Sözü Basımevi
17 X 12 büyüklüğünde	64 Sahife 50 Krş.
İkinci kânun 937	Satış yeri yazılı değil

Başlık, kitabın iki bölümden ibaret olduğuna işaret. Birinci bölüm ciddi şiirler, ikinci bölüm mizah şiirleri.. Ciddiler ağır başlı Ali Hâdi Okanın, mizahiler nükteci Nefii zamanın [*] yazıları. Bununla beraber ikinci bölümde de ciddi parçalar yok değil.

Eser daha birçok bakımlardan İki Kitap adının manasına uygun.

[*] Sairin mizah imzası

Vezin bakımından, hem hecenin hem aruzun kitabı :
 “Ne mutlu bana Türküm,, hece, “Hedef Akdeniz,, aruz ;
 “Şekip mersiyesi,, hece, “Ayşe,, aruz, vesaire.

Dil bakımından hem eşkının, hem yeninin kitabı :
 “Bir müntehirin defterinden,, yeni, “Der sitayiş hukuk An-
 kara,, eski: “Darağacında,, yeni, “Ölacak,, eski vesaire.

Nazm şekilleri itibarile divan da var, halk tarzı da var,
 “Hukukname,, tercii bend, “Onbeş Mayıs,, destan ; “Ola-
 caktır,, kaside, “Öz dil koşması,, koşma.

Bu ikilikler eski-
 ye ait bilgilere sahip
 olduğu şüphe götürmi-
 yen, yeniye de kuvvet-
 le bilen şairin dünden
 bugüne doğru uzanışı-
 dır.

Zaten bizde bu-
 gün olgunluk çağında
 bulunan nesle mensup
 bir yazarın eser-
 ler serisinden memle-
 ketin on, yirmi yıllık
 edebiyat ve dil inkılâbı
 tarihini okumak çok
 kere mümkündür. Ba-
 zan bunu tek bir eser
 dahi temin eder. Ali
 Hadi Okanın kitabı böy-
 ledir.

Ve böyle olu-
 şunda tesirlerin de kaskın da hissesi var. Dil meselesinde
 ikisinin hissesi daha açıktır .

Dilde eski, yeni ikiliği mizahi — ciddi ikiliğine mua-
 zi bulunuyor. ciddi şiirlerinin hemen hepsi yeni dille ya-
 zılmışken mizahi şiirlerin bilhassa uzuncularında eski dil
 kullanılmış. Ciddi şiirlerin diline “esbabı mucibe,, aramağa
 lüzum yok. asıl olan odur, Fakat alay ve hiciv şiirlerinde eski
 sebepsiz değil. Bu, bizde bir nevi mizah ananesi olmuştur.

Yol verin dağlar

Mehmet onbeşinin defterinden

*Eminem salade yas tutup ağlar
 Yol verin geçeyim yol verin dağlar
 Çözölsün bahtıma dolanan bağlar
 Yol verin geçeyim y.l verin dağlar*

*Bir sabah köyümden beni aldılar
 Onbaşı ettiler cenge saldılar
 Benimle gidenler orda kaldılar
 Yol verin geçeyim yol verin dağlar*

*Kavgada göksüme bir nişan taktım
 Sel gibi köyümün yoluna aktım
 Terhis tezkiremi size bıraktım
 Yol verin geçeyim yol verin dağlar*

“İki kitap,, tan
Ali Hadi Okan

Yahya Kemal divan dilile bir neoklasizm tarzı yaparken Fazıl Ahmet ve Halil Nihad gibi mizah şairleri divan dilinin bugün için artık gülünç olmuş bulunmak sıfatından mizah hesabına istifade yolunu bulmuşlar ve göstermişlerdi. Abdalbaki Fevzi, mizah tarafının bazı örnekleri bakımından Faruk Nafiz bu yoldan yörüdüler. Aramızda divan dili konuşan Nefii zaman da bu zincirin bir halkası sayılabilir.

“Nefii zaman,, ın mizahtaki istikameti bu hükümle kısmen teayyün etmiş oluyor. fakat temamilen aydınlanmıyor vezin ve dil ne olursa olsun “İki kitap,, da kıta edebiyatı da yapılmaktadır.

Kıtacılık her memleketin edebiyatında bulunmakla beraber bilhassa bizde bir çeşit haline gelmiştir ki rubaicilik de kendisine irca edilerek küçük buluşlar edebiyatı adını alabilir. Ve rubaileri bırakarak söylemek şartile bu çeşit ciddiyetten çok, mizah hesabına kullanılır. Ali Hâdi de daha çok böyle hareket ediyor. Ve kıtacılıkta eşref tarzını, diğer mizahlarında ise Fazıl Ahmed le Halil Nihadın eski dille yaptıkları yeni devir mizahlarını hatırlatıyor. Kıymet hükmünün de bu daire dahilinde verilmesi icab eder.

Mizahına örnek olarak şu kıtayı aldıktan sonra ciddi şiirlerine geçiyorum.

*Bayanlar ün aldı, geçti bayı da
Uydurdu kendine güneş ayı da
Dur hele bir kere saylav olsunlar
Kılıbık yaparlar kamutayıda*

Mizahlardan daha az yer tutan ciddi şiirlerde didaktik delirik olarak ikilik göstermektedir. Kitabın ilk parçası olan “Ne mutlu bana Türküm,, lirik bir mısrağla bitmesine rağmen didaktik bir şiirdir. Lâkin böyle didaktik şiirlere de ihtiyacımız vardır.

Atatürk Çocuklarına ithaf edilen bu şiir Türkün olsun diye yazılmıştır. Ve zaten hatırımda kaldığına amentüsü göre, şiirin kitaba geçmezden evelki adı da budur. Ve bu kitap için de ilk düşünülmüş başlıktır. Didaktik parçalardan

G Ö R Ü Ş L E R

“Özdil koşması,, nda şairin edebi iddiasından ziyade, dil kılavuzu çıktıktan sonraki dili de kullanabilmek şeklindeki lisanî iddiası göze çarpar gibi oluyor.

“ Bir müntehirin defterinden,, ve “Darağacı,, mevzu bakımından Hakim Okanın şair Okana verdiği ilhamlardır. “Bir müntehirin defterinden,, adlı parçada birinci kısmın, kuvvetin duygu ifratlarından aldığı belli oluyor. “Darağacında,, kitabın iyi şiirlerinden sayılabilir.

Şairin Yahya Kemal ilhamı diye takdim ettiği “İs-
met,, ve “Ayşe,, parçalarından ikisinde de ben kendi hesa-
bıma kuvvetli yerler buldum.

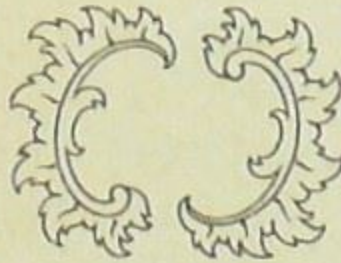
Fakat ciddi şiirlerin en güzel ve muvaffak parçaları
“Bozyaka,, “Yol verin dağlar,, “Reşit Galip için,, başlıklı ya-
zıdır. Bunlar şiir kudretinde Okanın çıktığı en yüksek
basamaklar olsa gerektir.

Kitaba tenkid gözile bakacakların bu kıymet görüşü-
nü haklı bulacağını. bazı şiirlere ise şairin enfestisi yeteri
kadar katmadığını bir mahzur diye ileri süreceklerini sanı-
yorum.

Bense burada tenkid işaretlerine ehemmiyet veril-
mediğini söylemeden geçemeyeceğim. Filhakika divan şe-
killerinde işaretsizlik asıldır. Fakat diğerlerinde değil.

Hâdi Okanın kati sanat istikametini mizahda bulacağına
ve kendisinin de bunu böyle bilmesi lüzumuna kaniim.

ASYA

Turgenyef' den

G Ü L

Ağustosun son günleriydi Sonbahar artık girmişti.

Güneş alçalıyordu. Bir az evvel şimşeksiz ve gürültüsüz anı bir sağanak, şiddetli bir rüzgâr gibi geniş ovamızın üzerinden geçmişti.

Evin önündeki bahçe, batan güneşin kızılığına ve yağmurun tufanına gargolmuş, yanıyor ve dumanlanıyordu.

O, salonda masanın önünde oturuyor, ve yarı açık kapıdan muannit bir düşünce ile bahçeyi seyrediyordu.

Bu anda onun ruhunda ne olduğunu biliyordum. Biliyordumki kısa fakat ızdırablı bir mücadeleden sonra bu kız, artık başa çıkamıyacağı o hisse mağlup oluyordu.

Birdenbire yerinden kalktı. Sür'atla bahçeye çıktı ve kayboldu. Bir saat geçti İki saat geçti. O halâ dönmüyordu.

O zaman ben de kalktım, evden çıkarak onun geçtiğinden emin olduğum yoldan yürüdüm.

Etraf birdenbire kararmıştı. Gece adamakıllı basıyordu. Bahçe yolunun ıslak kumlarında, kızılığı karanlıkta bile belli olan bir şey gördüm.

Eğildim. Bu taze ve henüz yeni seçilmiş bir gül idi. İki saat evvel bu gülü onun göksünde görmüştüm.

Çamura düşmüş olan bu çiçeği itina ile kaldırdım . Salona dönerek masaya, onun koltuğu önüne koydum.

Nihayet o da geldi . Hafif adımlarile yürüyerek yerine geçti. Masanın önüne oturdum.

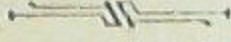
Yüzü hem sararmış, hemde canlanmıştı. Kapakları inmiş ve adeta küçülmüş gibi duran gözleri, neş'eli bir mahcubiyetle sür'atle etrafta dolaşıyordu.

Nihayet gülü gördü. Derhal alarak, onun ezilmiş ve çamurlanmış yapraklarına baktı, bana da baktı. Birdenbire hareketsizleşen gözlerinin yaşlarla parladığını gördüm.

— Niçin ağlıyorsunuz ? diye sordum.

— Bu gül için ağlıyorum, bakınız ne hale gelmiş — dedi.

Şair Tefvik Nevzadın Mezarı

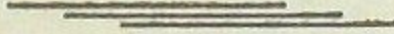

İstibdad idaresine karşı savaş bayrağını açanlardan Şair, Gazeteci ve Avukat İzmirli Nevzad hürriyet kurbanlarından biridir. Hayatı, Bahri paşanın valiliği zamanında Adana zindanlarında çürütülmüştür.

Nevzadın Adana mezarlıklarının birinde yattığı bilinmekle beraber mezarı kayıptı. Yıllardır merhumun izini arayan öğretmen Hakkı Mahmud Soykal nihayet onun mezarını ve yazısız bir âbide biçimindeki mezar taşını bulmuştu.

İzmir sayılavı Bayan Benal'ın babası olan, diğer kızı şehrimiz Tarım okulu direktörü Bay Rahminin eşi bulunan, merhumun kemikleri 5 Nisan Pazartesi günü Karşıyaka mezarlığından kaldırılarak Yeni mezarlığa götürülmüştür. Bu münasebetle yapılan bu mütevazi törende Nevzadı sevenler bulunmuşlar ve yeni mezarına çelenk koymuşlardır. Ali Hâdi Okan, Kimyager Mustafa Rifat, Öğretmen Hakkı Soykal tarafından söylenmiş hitabelerle merhumun hayatı, eseri ve hatıraları canlandırılmıştır.

Törende çekilmiş fotoğraflar merhumun en yakın arkadaşı Halid Ziya Uşaklıgile de gönderilmiştir.

Nedense burada aklıma manalı bir söz söylemek geldi. Te'sirli bir ifade ile :

— Sizin göz yaşlarınız bu çamuru yıkarlar — dedim .

— Göz yaşları yıkamaz, yakar — dedi.

Ve şömineye dönerek, çiçeği ölmek üzere olan aleve attı ve sonra adeta bir yiğitlikle :

— Ateş göz yaşlarından daha iyi yakar. dedi.

o anda halâ yaşlarla parlayan güzel gözleri cür'et ve saadette parlıyordu.

Anladımki, o da yanmıştı.

Âliye Aşarlı

Edebi Tedkikler :

Tokadî zade Şekip

Yazan : ALİ HÂDİ OKAN

İzmirde Karşı Yakada Soğukkuyu mezarlığının hazin bir köşesinde, yolunda can verdiği sevgili oğlu Nâsıra bitişik bir mezar içinde bugün bir kemik külçesi haline gelen betbaht şair Tokadî zade Şekibi İzmirli kadim bütün edebiyat âlemi de tanımış olsalar gerektir. Ne yazık ki bu büyük edebiyat güneşine sağlığında olduğu gibi ölümünden sonra da lâayık olduğu yüce mevki verilmemiş

İzmirde edebiyat hocalığı yapan Türk Teceddüt Edebiyatı tarihi müellifi İsmail Habib bile kitabında üstadı yer ayırmaktan kaçınmıştır. Eğer kıymetli şair karşıyakalı Hüseyin Avninin delâletile İzmir Halkevi onun yüce ismini taşıyan bir kitapla «Huzur Hilkatte» mübdiini tebcil etmeseydi zavallı Şekip büsbütün unutulup gidecekti. Hayatta hiç gülmemiş,

bütün ömrünce yeis ve bedbinlik içinde çırpınıp durmuş olan bu mütevazi ve mahzun şairi yadederken duyduğum teessür okadar sonsuz ve derindir ki adeta gözlerim doluyor ve dudaklarımdan gayri ihtiyari :

*Oldun da o gün fertine agâh, Tokadi !
Nâsır diye kıydın cana nagâh, Tokadi !
Ağlar bütün âlem sana hergâh, Tokadi !
Andıkca derim ismini ben, ah, Tokadi !
Çok gördü seni bizlere Allah, Tokadi !*

mısraları dökülüyor .

Gençliğim

*Senelerim eridi süzöldü hiçliğimde,
Bir yıkılan mabedin sonsuz yasını tuttum;
Emeli, ihtirası hicranımla uyuttum.*

*Tatlı bir rüya gibi geçecek gençliğimde.
Saçlarımda tel tel ak, görünce bir baharın
Ne kaldı neşesinden diye çırpınıp yarın*

*Karanlık gece'lerden doğacak şafakların
Rengine aldönüpta bir hayat sunacağım
Ve böyle bir şafakta gözümü yumacağım*

3 — 3 937

Sabiha Kadri

Evet betbaht Şekip sevgili oğlu Nâsır için hayata gözle-
rini kapamış, Nâsırın öldüğü gün intihar etmiştir.

Tokadî zade mektebinden yetişmiş bir edebiyat müntesibi ve üstadın en yakın perestîşkârlarından biri bulunduğum için onun şahsı ve edebî hüviyeti ve eserleri üzsrinde durmak, nâçiz kalemimle okuyucularıma bu kadri bilinmemiş üstad hakkındaki ihtisaslarımı seri halinde duyurmak istiyorum. Bu yazı-
larım la genç nesle onu tanıtabilir, bu şiir ve edep güneşini lâyük olduğu yüksek tahtına oturabilirsem bana ne mutlu... Umarımki onun yüksek fazlu irfanından feyzalmış diğer arkadaşla-
rım da, Moralı zade Rifat Ahmetler, Orhan Rahmiler, Halil Sururiler ve Lutfi Turhanlar da yalnız birer mersiye yazmakla kalmasınlar, her fırsatta onu yeni ve genç nesle tanıtabilecek eser-
leri ortaya koysunlar. Bununla da kalmayarak Halkevleri-
miz de İzmir Halkevini örnek alıp başka başka vesilelerle Tokadî zade Şekibi yaşatsınlar ve hatta senenin bir gecesini de mümkünse ona hasretsinler. Bu münasebetle İzmir Halkevi idare heyeti ile Karşıyakalı şair Hüseyin Avniye şükran borçla-
rımı sunarak önce üstadın tercümeihali ve şahsî hüviyetine geçiyorum.

Şekip, İzmirin tanınmış şairlerinden ve Osmanlı bankası memurlarından Tokadî zade Bay Mehmet Nurinin oğlu olup 1871 senesi Haziranının 12 inci günü İzmirde Tilkilik mahallesinde Kantar ağası sokağındaki evlerinde doğmuştur. Büyük baba-
sının dedesi Tokatlı olduğu için ailesinin ismi Tokadî zadeler olarak tanınmıştır. Şekip rüşdî tahsilini bitirdikten sonra İzmirin belli hocalarından müftü Mehmet Sait, şeyh zade hafız Ali Haydar ve Lelebici zade Tefvik ve Kıbrıslı Kâmil efendilerden Arapça, Acemce okumuş, büyük Acem şairlerinden (Cami) nin divanını bellemiş, bir hıristiyan muallimden de hikmet, kimya, tarihi tabii dersleri almıştır. Pek genç iken İzmir mektubî kale-
mi müsevvitliğinde. Ticaret mahkemesi zabıt kâtipliğinde bulun-
muş ve İzmir eşrafından merhum Yahya Hayatî Paşanın büyük kızı Bayan (Gülfem) le evlenmiştir. İlk çocuğu erkek olup Kemal adını almış ve dört yaşında ölmüştür.

Bundan sonra (Nâsır) ve (Nevit) adlarında bir oğlanla bir kızı dünyaya gelmiştir. Şekip İstanbul, İzmir gazetelerinde

ve bilhassa Serveti fûnun, İctihat, Mahfil mecmualarında Türk ve Acem dilile yazılmış manzum ve mensur eserlerle tanınmış ve Abdülhamit devrinde ahrarane hareketleri nazarı dikkatı celp ettiğinden mabeyin kâtiplerinden Mustafanın bir jurnalı üzerine 1899 yılında İzmir Hizmet gazetesi baş muharriri avukat Bay Tevfik Nevzat, mevlevî şeyhi Nurettin, Doktor Taş'ı oğlu Ethem ve üdebadan Bay Abdulhalim Memduhla birlikte Bitlise nefyedilmiştir. Bir sene sonra mevlevî şeyhi Bay Nurettin müstesna olmak üzere affedilmişlerdir. Meşrutiyetin ilânından evel 9 numara ile ittihat ve terakki cemiyetine dahil olan Şekip hürriyetin ilânını müteakip Manisadan mebus çıkmıştır.

Meclisin feshine kadar mebuslukta kaldıktan sonra ticaretle iştigale başlamış fakat her tuttuğu işde zarar etmiştir. İzmirde işgalinde gördüğü cebir ve tazyikdan bizar olarak İstanbula gitmiş bir yıl sonra avdet eylemiştir.

İstirdattan sonra Belediye meclisi âzalığına seçilmiştir. Neşidei vicdan, Devriş sözleri, Huzur hilkatte namları altında eserleri vardır. Ayrıca İzmirde (Şuleyi edep) ve (Zılâl) adlarında iki edebî mecmua çıkarmıştır.

1932 Yılı birinciteşrin ayının altıncı perşembe günü sabaha karşı saat beşde tifo hastalığından müteessiren vefat eden çok sevdiği oğlu Nâsırın acısına dayanamıyarak üç saat sonra Karşıyakada Lüks sineması altında Zeytun zade Bay Remzinin gazinosunun dış tarafında yanında taşıdığı bir tabancayı beyine sıkmak suretile intiharen vefat etmiştir.

Ölümünden sonra üzerinde şu vasiyetname zuhur etmiştir:

[Nâsır vasiyet etti. Soğukkuyunun ilerisindeki Halim ağa zade Halil beyin yanına, mezarların birine gömülecek.

Annesine, kız kardeşine, bir kaç dostumuza bu vasiyeti bildirdim. Beni de onun yanına gömünüz. Yeni tabut istemem. Üzerime birşey örtülmiyecek, Soğukkuyu camii şerifinden eski bir tabut getirilmesini rica ederim.

Bu vasiyetimi bozanlara lânet olsun. cenazemin eve getirilmemesini, diğer bir yerde yıkanarak yukarıda bildirdiğim mezara defnedilmesini aziz dostlarımdan rica ederim 6. 10. 932 Şekip]

Nâsırın vefatına Şekibin intiharı İzmirde derin bir teessür ve mateme gargetmiş memleket hastahanesine nak-

lolunan cenazeleri şehir namına Belediye dairesi ve Nâsırın da memur bulunduğu Emlâk ve Eytam bankası merasimle kaldıрмаğı deruhte etmiş bulduklarından ertesi Cuma günü öğleden evel merhumun cenazesi vasiyeti mucibibince eski ve üstü örtüsüz bir tabuta konarak oğlu Nâsırın cenazesile birlikte on binlerce halkın iştirakile ve fevkalâde bir merasimle kaldırılıp kara tarikile Karşıyakaya getirilmiştir. Karşıyakada intihar ettiği mahalde bir tevakkuuf ve Hizmet başmuharriri Bay Zeynel Besim tarafından heyecanlı bir hitabe yapıldıktan sonra halkın omuzlarında giden tabutlar, Soğukkuyu camiinde cenaze namazları kılınarak mezarlığa getirilmiş ve hazırlanan kabirlere baba oğul gömülmüşlerdir.

Mezar başında şehir namına Belediye Reisi Doktor Behçet Salih Uz ve merhumun en yakın ve samimi ahbabları namına Karşıyakalı Hüseyin Avni ve Emlâk ve Eytam bankası memuru olan Nâsır adına da banka memurlarından Bay Sadık tarafından hazin birer nutuk söylenmek suretile muhterem ölümlere memleketin kadirşinaslığı gösterilmiştir.

Merhumun intiharı sırasında Dörtyolda müddei umumî bulunuyordum. Hâdiseyi bütün tafsilâtile bana gelen İzmir gazetelerinden öğrendim. Ölümüne kadar merhumla mektuplaşıyorduk. Hiç beklenmiyen bir anda üstadımın feci bir intibarla bu fani dünyaya gözlerini kapayışı âsabımı o kadar sarsmıştıki günlerce kendime gelemedim. Felek bana çok gördü. Öldüğü zaman üstadımın tabutu arkasında son ihtiram vazifemi yapamadım. Yazdığım bir mersiye ile göz yaşlarımı dindirmeğe çalıştım. Okuyucularım bu mersiye (iki kitap) da bulabilirler. Üstad için yazılan mânzum tarihlerden en güzeli Zeytun zade Bay Remzinin yazdığı şu tarihtir :

Tarih

*Serfüru etmedin ömründe şu dehrî dûna
Varlığınla yaşadın ey koca üstadı lebib
Çıktı bir ahı cigersuz ile tarihi güher
Mazharı affi ilâhi ola (Nâsır) la (Şekib)*

— Sonu var —

Adana Halkevinde BİR AY

15 Mart — 15 Nisan

18 Martta Çanakkale zaferinin 22 inci yıl dönümü kutlandı. Erkek öğretmen okulu orkestrası ve Evin Ar kolu mensupları Muzikle, Hadi Okan güzel hitabesile, Teğmen Sabahaddin haritası önünde Askerî izahatı, Liseden Sedad Toydemir Akifin Çanakkale şiirile zaferi yaşattılar. İstiklâl marşile açılan Çanakkale gecesi, onuncu yıl marşile kapandı.

27 Mart Nedimin hatırasına tahsis edilen bir gece oldu. Belkis Zincirkıran şairin hayatını devirden kabartmalarla filim halinde gözlerimizin önüne getirdi. Kemal Ilgaz Gibden naklettiği şahadetlerle ve kendi görüşleriyle şairin kıymetini tebarüz ettirdi. Celâl Sâhir Muter, Raşit Binöz, Hadi Okan, Arif Asya Nedimden, Nedimane ve Nedim hakkında şiirler inşa ederek Nedimin ve Nedimcilerin sesini duyurdular. Arada ve sonda Muhiddin Erev, İzzet, Aziz, Âli sazları ve sesleriyle dinleyicileri Lâle devrine götürdüler.

31 Mart akşamı ikinci İnönü zaferinin tes'idinde Raşid Binözün yürekten hitabesi, Kurmay Yüzbaşı Kemalın vukufu konferansı, Liseden Aziz ve Yavuzun okuduğu şiirler büyük alâka ile dinlendi, kahramanların ruhu şadedildi.

4 Nisan akşamı Halid Sarıkaya kısa ve toplu bir etüd halinde Sinanın hayatını söyledi, şiirini ve kitabelerini okudu. Mühendis Seyfi eserlerin teknik ve Ar bakımile gözden geçirdi, güzel mukayeseler yaptı. Projöksiyonla koca kavuklu Mimarı, Süleymaniyesini, Rüstem paşa camii kaidesini ve diğer eserlerini gördük. Öğretmen okulu çocukları geceyi müzikle süslediler. Muzikli, edebiyatlı, mimarili bir ar gecesi oldu.

15 Nisan Cumartesi Dil Tarih Edebiyat ve Ar kollarını dan 25 kişilik bir grup yeni açılmış olan Ceyhan Halkevine gitti. Ceyhan Belediyesi, Halkı, Halkevlileri, Partilileri tarafından

karşılandı, izaz edildi. Cumartesi akşamı kafileden Güçlü , Atakan, Erev, Niyazi, Hakkı, Hilmi , Ayas, İsmail sololar ve Orkestra halinde bir konser verdiler . Raşit Binöz Atatürk kelimesi hakkında orijinal tedkiklere dayanır bir konferans verdi. Ayrıca şiirler okundu. Pazar günü öğleden sonra Parti salonunda ikinci bir konser ve Arif Asya tarafından Karacoğlan mevzulu bir konferans verildi. Akşam üzeri kardeş Ceyhanlıların gösterdikleri kardeşliklere teşekkür edilerek "Sizde buyurun.,, denerek veda edildi .

12 Nisan akşamı temsil kolu Asri sinemada büyük rağbet gören, Sinema salonunu halkın meşkûr tevacümüne uğratan üstüste üç gece tekerrürüne mecburiyet hasil olan bir piyes oynadı . Hüllecede Zeki, Necmi, Seyfi, Ali, Türköz, Nuriye, bilhasa Mazhar, Ahmed, Hamdi Reşad Nurinin telif kudretine kendi temsil kudretlerini katarak memlekette unutulmıyacak bir sükse yaptılar. Bu vilâyet turnelerinde çok defa sahneye angaryaya çıkar gibi çıkan profesyonel takınlara ibret olsun. Bu işde Coşkun Güvenin rejisörlüğü , Sururinin dekorasyonu büyük rol oynadı .

Halkın gösterdiği büyük alâka karşısında sinema salonu dar gelirken 350 kişiden fazlasını alamayan Halkevi salonunun müşkil vaziyeti bazı teşebbüslere meydan acmalıdır , bunun zamanı gelmiştir. Salon darlığının, yapılanları hõparlõrle halka dağıtarak telâfisine çalışmaktadır.

Spor komitesinin Adana kulüpleri arasında tertip ettiği Voleybol maçının fınalı bu hafta yapılacaktır.

Adana ile Kâhya oğlu arasındaki 15 kilo metrelik Bisiklet yarışında birinciliği 27 dakikada Salâhaddin ve ikinciliği Ali almışlardır .

Adana ile Yenice arasındaki 56 kilometrelik Bisiklet koşusunda Selâhaddin 1 saat 30 dakikada birinciliği ve Ali ikinciliği almıştır.

Şehir içindeki 5 kilo metrelik kır koşusu birinciliğini 18 dakika 32 saniye ile Akkâş, ikinciliği Seyfi almıştır. Tenis kor-

dunda tenisler devam etmektedir . Sosyal yardım komitesince bir Bakımevi açılmıştır . Köycüler Zeytin köyüne bir gezi yaptılar.

Yayın kolunca : Cumartesi, Pazar ve Salı akşamları ho-parlorlarla müzik ve konferans neşriyatına devam edilmektedir. Hadi Okan cürüm meşhud, Raşid Atatürk çocuklarının ödevleri, İbrahim şehir güzelliği, Nevzad Gazetecilik, Zihni tasarruf , Selâmi bugünkü rejimin kültür faaliyeti, Nuri Eti türkleri, Seyfi haritacılık ve kadastro, Yalman Yalgın Güneyde Arkeoloji, Süleyman Sergici Borsa, İzzet Koçak Çocuk Haftası , Şükrü Doğum, Baha Çocuk Bakımı , Naci Çocuk sevgisi mevzuları üzerinde konferanslarını vermişlerdir.

Dershaneler komitesi tertiple kahvelerde Vasıf Ekonomi ve Endüstri, Nedim medeniyetimizin eskiliği ve tarihimizden şeref sahifeleri, Selâmi eski idarenin siyasî malî saltanatları, Raşit Atatürk ve kurtuluş savaşı, Şahin dil, harf , kiyafet ve medenî kanun, Zülfıkar umdelerde Türk karakterinin ifadesi , Kemal Hükûmet makinesi , Tahsin Halk ödevleri , Kurs , sağlık öğütleri, şehit ulusal kurumları yardım mevzulu konferanslarını dinletmişlerdir.

“ GOBINEAU „ nun Irk nazariyesi

— 14 ncü sayfadan artan —

rici kavimleri cemiyetlerine temel olarak seçmek istedikleri küçük burjuva ve avam tabakasıdır . Fakat bu temel o cemiyeti ne yaratmak ne de ona sinir, güzellik ve hareket vermek için değildir .

Bundan sonra sıra beyazlara gelir. Bunlarda müteemmel bir enerji, daha doğrusu enerjik bir zekâ, neyin faydalı olduğunu bilen, sarılardakinden daha ideal, daha cesaretli ve yüksek bir hasse... engelleri hesaba katan ve zaman geçtikçe bunları fizikî büyük bir kuvvet ve şaşılacak bir nizam sevki tabiisi ile ortadan kaldıran bir sebat... Hürriyet için izhar edilen hatta çok ileri gitmiş bir zevk... Çinlilerin seve seve içinde uyudukları formalist teşekküle ve siyahlar için tek fren olan despotizme karşı açıkça bir husumet... Beyazlar garip bir hayat sevgisi ile de diğerlerinden ayrılırlar. Beyaz adam hayatı pek iyi kullanmayı bilir ve ona çok kıymet verir, hem kendi hayatından hem de diğerlerinininkinden mükemmelen istifade eder. Zulum yapmağı isterlerse bunun ifratının şuuruna malik bulunurlar ki bu hal siyahlarca bilinmiyen ve anlaşılmıyan bir şeydir. Aynı zamanda kendilerince çok kıymetli ve mütemadiyen meşgul olan hayatı sessizce feda etmenin sebeplerini de bulmuşlardır, bu sebeplerin birincisi ırkın başlangıcındanberi zehinlerde geniş bir yer tutan ve hemen hemen aynı adla anılan şeref ve haysiyet mefhumudur. Bu tabire ve bunun ihtiva ettiği medenileştirici manaya sarılarda ve siyahlarda raslanmadığını ilâveye lüzum görmem.

Tasviri bitirmiş olmak için ilâve edeyim ki beyazların bütün zekâ sahasındaki üstünlükleri sanzasyonun şiddetindeki hesaba katılması lâzım bir aşağılıkla müterafıktır.

Beyazlar siyah ve sarılardan daha az şehvet düşkündürler, bünyeleri çok kuvvetli olmasına rağmen bedeni hareketlerde daha az tahrik edilmiş ve işgal olunmuşlardır.

İşte insan nevini teşkil eden üç unsur tebellür edinciye kadar geçmiş ilk insanları tedkikimin dışında bıraktığım için

bu üç değişim tipe ikinci tipler adını verdim. Bu tiplerin birbiri arasında birleşmesi ile her birinden üçüncü grublar hasil olmuştur. Bu üçüncü grublar arasındaki birleşmelerden veya halis olarak kalmış bir grub ile iki yabancı ikinci veya üçüncü grublar arasındaki birleşmelerden de dördüncü teşekküller meydana gelmiştir.

Bu katagorilerin altında diğer gruplar da hasil olmuş ve hergün de hasil olmakta bulunmuştur. Bun'arın bir kısmı yeni ve ayrı bir orijinallik hasil ederek pek karakteristik bir şekle girmiştirler, diğer bir kısmı da henüztamamlanmamış, nizamsız ve antisosyal denebilen bir hal üzeredirler, çünkü bunların terkiindeki unsurlar ya tamamile birbirinden ayrı kalmış, yahut pek çok yeya tesir yapamıyacak kadar az bulunan unsurlar olduğu için henüz iyice birbirini mas ve temsile vakit ve imkân bulamamıştırlar.

Bütün insanlığı teşkil eden bu kadar alacalı melezleşmiş ırkların çokluğu sonunda da daha bir çoklarının hasil olması gibi korkunç imkânlara da yer vermekten başka bir şey yapılamaz.

Her karışmanın kötü ve zararlı olduğunu iddia etmek hatalı bir şey olur, eğer beyaz, sarı, siyah gibi üç ırk tamamile birbirinden ayrı kalsalar ve aralarında birleşmeselerdi şüphesiz üstünlük her zaman için beyaz kabilelerin en güzellerinde kalırdı. Sarı ve siyah ırkların tenevvuları ebediyen bu beyaz ırkın en küçük tenevvularına boyun eğmiş bir halde bulunurlardı. Böyle bir hali tarih kaydetmediği için ideal bir haldir. Bunu en halis olarak kalmış bulunan grublarımızın münakaşa götürmiyen hakimiyetlerini görerek ancak tahayyül edebiliriz. Fakat böyle bir hal tahakkuk etseydi büsbütün faydalı bir şey de olmayacaktı. Pek açık bir tarzda beliren nisbi bir üstünlük, bilmek lâzımki, karışmaların husule getirdiği bazı faydalarla müterafık bulunmıyacaktı. Mahzurların yekûnu, husule gelen faydalar bunu karşılamamakla beraber, bazan alkışlamağa az değerli olan şeyler değildirler. Bu üç ırka da aynı suretle yabancı olan artistik dehâ ancak beyazların siyahlarla ihtilâtından sonra meydana gelmiştir. Hatta siyah tenevvularının zuhuriledir ki sarı ve siyah ırklardan bu iki ırktan daha zeki bir familya ortaya çıkmıştır. Sarı ve beyazların akrabalığından da aynı veçhile Finuvalılara ve siyah tenevvularına da üstün mutavassıtlar hasil olmuştur.

“ ÇUKUROVADA ETİLİ ŞAİRLER „

— 8 Incl sayfadan artan —

ında feci bir şekilde katledilen Ebu Ferasın acıklı bir hayatı ve bunu terennüm eden şiir ve fahriyeleri mevcuttur.

Ebu ferasın amca zadesi «Seyfüddevle» de şair olup hicri 305 yılında doğmuş ve Hamdanilerin üçüncü hükûmdarı olmuştur.

Meşhur [Farabi] Seyfüddevlenin hocasıydı. Seyfüddevlenin sarayı baştan başa nedimler ve âlimlerle doluydu.

On asırlık bir mâziye kadar inebilen Adana ve hovalisinin edebî tarihinde (Ebu Bekri Tarsusi) gibi büyük fıkıhçılar da vardı. «Saracilmülk» adlı kitabı yazan Tarsuslu Bekir daha bir çok eser vücade getirmiş ve hicri 520 de ölmüştür.

* * *

Bu makalem «GÖRÜŞLER» in ikinci nushasına yetiştirilmek üzere alelacele istenilmiş olmakla ve notlarımın yanımda bulunmaması dolayısıyla Çukurovada yetişen alevî Türk şairlerinden sırasile ve tafsilâtile bahsedemiyeceğim.

Bunlardan hicri 1160 da ölen (Hulusi) 1119 da yazılmış iki cönkte şiirlerini bulduğumuz (Şeyh Hasan) ve [Sunuhi] , (Kalbî), [Hasan] dan da ileride bahsedeceğiz.

230 sene evvel Tütünün men'i sıralarında Adanadaki mütegalibelerin zulmünden ve tütün içenlerden bahseden şeyh Hasanın şiiri uzun olmakla beraber zamanının karakterini göstermesi itibarile bize o devirden bir manzara seyrettimektedir.

Her ne kadar bu şiirde muntazam bir kafiye mevcut değilse de samimî anlatışı bütün bu sanat noksanlarını kapatmaktadır . Bu nushada alevî Türklerden şair “İmdadî,, yi anlatarak şeyh Hasanın şiirini gelecek nushadaki yazımızda bulunduracağız.

“İmdadî,, nin oğlu “Cudi,, dahi şair olup Tarsustaki Etillilerin münevverleri arasındadır. Bu kıymetli arkadaştan üç yıl evvel İmdadînin şiirlerini almış ve hatıralarını tesbit etmiştim.

“Cudi,, de babası İmdadî kadar kuvvetli bir şair olup soylarından gelen şairliğin devamını kendisinde de görüyoruz.

Şair İmdadî iyi bir tahsil görmemiş olmakla beraber fitrî kabiliyeti ve keskin zekâsile bir çok şiirler söylemiş ve destanlar yazmıştır.

Şiirlerini daha çok bir hâdisce üzerine irticalen söyliyeni İmdadî Tarsusta 1895 de vuku bulan Koleranın her ocağı me-zara çevirdiğini acıklı bir destanla anlatmıştır.

İmdadî iyi değil hemen hemen hiç tahsil görmemiştir. Evvelâ babası Mehmet tarafından bir müddet medrese ye gönderilmiş isede din tedrisinin kuru sultasına tahammül edemiyerek kaçmış ve Köşkerliğe başlamıştır.

İmdadî 30 yaşından sonra Batınî mezheplerin tetkikine başlamış ve Bektaşiliğe meylederek tasavvufî bir çok şiirler yaz-mıştır .

Şairin Batınî bir mezhep olan Nuseyrilikle diğer alevî mezheplerin esasını tedkik eylemesi ve bu tetkik neticesinde Bektaşilği benimsemesi şayanı dikkattir.

Şair İmdadînin hayatına ait notlarla topladığım şiirleri bu sırada yanımda olmadığından şimdilik hafızamda kalan şu şi-irini nakille iktifa ediyorum :

*Ezelden nuş ettik aşk şarabını
Haşredek kannuşız mestaneyiz biz
Zahidin tutmayız her hitabını
Zincirden boşanmış divaneyiz biz?.*

*Adam aldatıcısın ey hilebaz
Anladım var sende dahi bed avaz
Kapaklı cevabı bizler anlamaz
Zihnimiz bulanık bigâneyiz biz?.*

*Okuruz kitabı mâna sezeriz
Nâdanın sözüne candan bezeriz
Bir yurdumuz yoktur seyyah gezeriz
Sorma neslimizi cingâneyiz biz ?*

*Cihanda İmdadî bil çeker mi yas
Haşa cevher taşı tutar mı hiç pas
Madenimiz yakut, zümrüt ve elmas
Zatımız mercandır dürdaneyiz biz ?*

— Sonu var —

Neşriyatı Idare eden : Yunus Kâzım Köni
Basım yeri : Seyhan Basımevi